

“КОРОНА” ІГОРЯ НИЖНИКА

Коли художні пошуки зосереджуються на виявленні архітектонічних ресурсів тексту, це обіцяє його вишуканість й екстраординарність. Коли художні шукання поєднуються із семантичною колоризацією, це обертається виразним звучанням смислових тонів. А коли мистецькі пошуки сполучують і зрощують сфери семантики й архітектоніки — це межує з одкровенням. Або стає ним.

Збірка Ігоря Нижника “Корона” (Львів: “Кобзар”, 2007) у своєму задумі містила риси поетичної події, непересічний статус якої мали підтримувати обидва провідні шари — і концептуальний, і архітектонічний. Увіходження в текстові (лексичні, настроєві, мелодійні, ментальні) реалії “Корони” поволі переконує: її складають вірші й цикли, створені в попередні літературні періоди, що й потверджується прикінцевим хронотопом — “м. Борислав, 1968 р.”. За ці сорок років від часу написання “Корони” неоднораз змінилися концептуальні цінності-вектори, суттєво (і сутнісно) трансформувались поетична мова, манера поетичного думання, характер версифікаційної культури.

Проте — хоч як це парадоксально — саме ці найрізноманітніші зміни і трансформації дозволили збірці “Корона” зберегти власну іміджеву свіжість, оскільки її семантична рельєфність тримається на архітектонічній екстраординарності, ба навіть ексклюзивності. Архітектуру “Корони” продумано настільки вишукано і, сказати б, зріло, що й нині це надає чималому корпусу її поезій достеменного аристократизму звучання.

Композиційний каркас збірки Ігоря Нижника утворюють десять ліричних циклів, які умовно розподілимо на дві частини: одну становлять перший — дев’ятий цикли (відповідно від “Суті борозни” до “Суті грані”), другу — заключний цикл (“Суть десята. Корінь”), який, хоча семантично й архітектонічно пов’язаний з усіма попередніми, проте стоїть осібно. Цей десятий цикл цілком можна вважати стратегічним, задля якого й було створено ліричний проект із поліфонічною назвою “Корона”.

Семасіологія збірки була доволі актуальною для часу її створення — 2-ї пол. 60-х рр. ХХ століття. Сміслові інтенції “Корони” спрямовані на пошуки Сутності — сутності людини в часопросторі, у перипетіях особистісного становлення, у зіткненнях із життєвими й духовними перешкодами. Ігореві Нижнику вкрай важливо дійти до усвідомлення *Сутності* у смисловій синтагмі “людина — життя”, і для цього він воліє встановити, окреслити, проартикулювати найрізноманітніші її іпостасі.

Урешті, всі ліричні цикли першої частини і спрямовані на те, аби вичленувати й відрефлексувати ось ці самі іпостасі-концепти сутності, які незмінно відтінюються поетикою назв — “Суть неминучості” (цикл третій), “Суть джерела” (цикл п’ятий), “Суть первинності” (цикл сьомий), “Суть тривоги” (цикл восьмий). Невипадково також і те, що вірші й цикли буквально просотані узагальненим вербально-образним мелосом, який виступає ще одним конструктором широкого медитативного простору збірки.

Ігор Нижник постійно тримає в полі, ба навіть у центрі зору драматичну органіку й оркестровку Людського Буття. Поета бентежить розвій і шлях внутрішніх поривів, рефлексій, переживань людини в соціумі. Вірші сповнені експресій і концентрованих почуттів, обертони практично відсутні, лексичні кольори густі й однозначні, поетичну оптику доведено до максимальної різкості. Час від часу у віршах “Корони” посилюється тональність надриву від усвідомлення споконвічної

дисгармонії, що прогнозує, прокладає й вибудовує різноманітні сюжети людського життя.

У процесі розвитку поетичних реалій категорія “людина” дедалі акцентованіше співвідноситься з категоріями “дух” і “природа”. За концепцією Ігоря Нижника, людина — передусім дух, що прагне пізнати себе в Часі. Людина (дух) відчуває всевладдя Часу й усвідомлює, що змінити його закони, протистояти Часові вона не в змозі. Та все ж до кінця змиритися з цим всевладдям дух (людина) не може. І лише природа, явлена у вимірі об’єктивного плину речей, спроможна примирити людину із всесиллям Часу. За семантичними акцентами “Корони”, не людина виступає ланцюжком безперервності Часу, а Час виступає продовженням людини та її духовно-пошукової енергетики.

У структурі нарації зіркою, що пульсує, звучить голос “я”-оповідача, який відчуває власні пророчі властивості. Цей голос мужнішає й дедалі глибше переймається драматизмом людського життя. Свідомість “я”-оповідача перебуває у стані наближення до прозріння, цей стан ототожнюється з пізнанням самої Сутності. Пророча інтонаційність нерідко обертається естампами дидактичності, у чому нескладно вгадати бажання не тільки емотивно виявити, а й вербально сформулювати присутність Буття. Зоровий рух углиб “я”-оповідач супроводжує карбованим і дещо трибунним мовостилем, який, будучи властивим стильовій ментальності 1960 — 1970-х років минулого століття, нині сприймається як інструментарій літературних раритетів.

Семантика фрази й семіотика рефлексій зумовили пройнятність ліричних інсталяцій Ігоря Нижника неприхованим і незборимим пафосом як інтонаційним режимом і напругою мислі, як мелодикою підтексту та образних парасинтагм. Ця пафосність, що у віршах “Корони” нерідко трансформується в патетичність, урочистість, піднесеність мовних реєстрів, цілком узгоджується з поетичною стилістикою 1960-х років, з її бунтівною експресивністю та настроєвою експансивністю.

Культура строфіки збірки актуалізує особливості сонетної організації вірша. Якщо канонічний сонет містить два катрени і два терцети, а шекспірівський сонет складається з трьох катренів і дистиха, то Ігор Нижник практикує віршову форму, в якій за катреном розташовано терцет, а за терцетом — дистих. Як і в класичних сонетах, у віршовій структурі “Корони” відчутну роль відіграє внутрішня композиція. У катрені задається й окреслюється мотив-контур кожної поезії. У терцеті цей контурний мотив поглиблюється, насичуючись символічним і поліфонічним звучанням. У дистиху подається квінтесенція всього ліричного тексту. Сміслова побудова вірша “Корони” загалом відповідає сонетній основі: кожна з його строф переважно становить собою завершений образно-мисленнєвий малюнок, а завершальна строфа — дистих — виконує функції сонетного замка.

Архітектонічні засади й інкрустації взагалі не тільки належать до найцікавіших аспектів збірки, а й переходять у розряд її основної ідеологеми. Сформулюю цю тезу трохи інакше: саме архітектоніка становить сенс і пошуковий нерв, урешті — найпомітніший і найупливовіший конструктор поетичного полісу під назвою “Корона”.

Ігор Нижник поставив перед собою оригінальне і, здавалося б, несподіване завдання: зазирнути за межі традиційної, усталеної форми, тут —вінка сонетів, подати ліричний “вінок вінків” і вийти до образу-ідеї нового поетичного формату. Утім, несподіваність такого завдання має доволі прозору мотивацію: враховуючи, що новітнє мистецтво, література тяжіють до “тотального подолання кордонів” і стратегічно рухаються в цьому напрямку, було б нелогічно, якби форма вінка сонетів, що існує ще з періоду середньовіччя, не шукала б свого розвитку,

продовження, своєї модернізації, зокрема й кардинальної. Інакше кажучи, концепція і форма “вінка вінків” раніше чи пізніше обов’язково з’явилися б у поетичній практиці.

Архітектонічна концепція “вінка вінків” не могла не спиратися на принцип вінка сонетів. Першу частину збірки “Корона” побудовано саме за цим принципом. Кожен із дев’яти її циклів складається з десяти оригінальних віршів. Кожен цикл вивершується магістралом. Перша поезія кожного циклу (від “Суті борозни” до “Суті грані”) відкривається першим віршорядком магістрала й завершується його другим рядком. Цей другий віршорядок своєю чергою стає початком другої поезії, що завершується третім рядком магістрала, яким відкривається третя поезія. Така закономірність віршорядків триває до дев’ятої поезії, яка відкривається останнім, дев’ятим рядком магістрала й завершується його першим віршорядком. Вірш-магістрал у збірці “Корона” за каноном вінка сонетів містить рядки, що стали початком усіх попередніх дев’яти поезій циклу.

Починаючи з другого ліричного циклу (“Суті стремена”), заключний рядок попереднього магістрала стає першорядком наступного циклу і, відповідно, першим рядком наступного магістрала. Так у “Короні” формується банк поетичних рядків – частотних, лейтмотивних для цієї збірки. Закономірно, що з’являються сталі, традиційні – у межах цієї збірки – образи, мотиви та інтонації, сенс яких у тому, щоб слугувати композиційною й ритміко-мелодійною платформою збірки. Для поціновувачів художньої (або вужче – поетичної) статистики багатонадійною справою стало б підрахування кількості віршорядків, що регулярно повторюються у структурі “Корони”. Математика літературознавства, як і матлінгвістика, були б вельми доречні для аналітики мовностилістичної колористики цієї збірки.

Дев’ятий цикл – “Суть грані” – підсумовується магістралом, перший рядок якого звучить ще в останньому віршорядку попереднього, восьмого магістрала, а завершальний рядок повторює перший рядок першого магістрала або першорядок циклу “Суть борозни”. Гра на повторях віршорядків виходить за межі семантичного простору й набуває ознак цілком архітектонічної концепції, ба навіть архітектонічного дійства. Цей умовивід посилюється фінальним, десятим циклом, що називається абсолютно символічно – “Суть десята. Корінь”.

Цей цикл у “Короні” справді не тільки корінний, а й коронний. Він не лише підсумовує – він буквально вінчає архітектоніку збірки. Позаяк десятий цикл побудовано за принципом “корони”, себто “вінка вінків”, і складений із віршів, що послідовно виконували роль магістралів у всіх попередніх циклах. Ігор Нижник удається до концептуальних повторів не лише рядків, а й ключових поезій. Так із розряду структурних прийомів повтори переходять у площину семантичних нашарувань і поглиблень.

У другій частині збірки Ігор Нижник пропонує основний конструент свого архітектонічного ноу-хау – принцип “вінка вінків”, або “корони”. За логікою цього принципу перший вірш у десятому циклі – це магістрал першого циклу, другий – магістрал другого циклу, третій – магістрал третього циклу тощо. А десятий вірш – назву його мегамагістралом – складається з усіх першорядків попередніх магістралів. Відповідно останній вірш збірки “Корона” (мегамагістрал) розпочинається рядком, яким відкривається ця збірка (“І день, і рік, і вік – усе минуче”), а завершується першим рядком дев’ятого магістрала (“новою гранню вічного початку”). Цикл “Суть десята. Корінь” цілком виправдовує функцію своєрідної коронації попередніх дев’яти циклів і виступає сутністю сутностей, квінтесенцією квінтесенцій усіх мотивів і духовних колізій, що неквапливо розгорталися у віршах збірки.

Стиль, явлений поезіями “Корони”, є підстави зарахувати до фрейму органічної метафорики. Ігор Нижник постійно насичує мовні конструкти (слова,

словосполуки, поетичні фрази) додатковими смисловими тонами й сюжетами. Він прагне гранично розширити простір ліричного слова, почуття, рефлексії. Він послідовно домагається ефекту багатозначності поетичної думки. Він завжди тримає в полі зору підтекст, а його лірична нарація густо оздоблена метафоричними сентенціями.

У віршах “Корони” відчутну смислоорганізаційну функцію відіграють метафоричні образи, з-поміж яких вирізняються “борозна”, “стежка”, “джерело”, “вершина”, “первинність”, “грань”, на семантичному “розписі” й інтонуванні яких побудовано ліричні цикли збірки. Як послідовний метафорист, у своїй поетичній мові Ігор Нижник культивує тропіку. Тропи — це вираження й акцентуація різноманітних реєстрів настроєвості, експресивності. У поетичних координатах “Корони” тропеїчна культура — разом із узагальненою, нерідко абстрагованою семантикою — постає серед засадничих констант мислення. Поетичні вислови і фрази на кшталт “Мов паводі бурхливі навесні, / перешуміли забавки безжурні”, “А вершник-час коня спинить не вмєє”, “де вільна думка, неначе камінь з праці, / пролом пробива в тайні віковій”, “На ласку хмари молиться болото”, “У зворі темнім чисте джерело / озонним ялівцем п’яниво пахне”, “Коли і де знайде перепочинок / любов людська — найбільша із пожеж?”, “Нехай у небуть мимо пропливе / оманна птаха золотого спадку” ретранслюють свідоме чи позасвідоме прагнення митця якомога ширше, повніше, об’ємніше охопити соціум зовнішніх і внутрішніх реалій. І якомога проникливіше відчутти, пережити, означити сутність цього соціуму.

Збірка “Корона”, що може бути означена як поема в ліричних циклах, належить до безсумнівно прикметних художніх явищ, в яких перехрещуються модуси експериментального і традиціоналістського ґатунку. Структурний експеримент, поставлений з оригінальною формою “вінка вінків”, накладається на досить традиційну онтологічну семантику. Урешті, самотність архітектонічної семіосфери дала змогу відсинтезувати винахідливість композиції та символічність природи мислення. Те, що замислювалось як лірична медитативна збірка, отримало й цілковито метафоричне звучання, ставши “кораною” Ігоря Нижника.

м.Херсон

ПАМ’ЯТКА ДЛЯ АВТОРІВ

Журнал “Слово і Час” висвітлює питання історії, теорії та сучасної практики літературного руху, загальнокультурного життя. Виходячи з принципів об’єктивності та плюралізму, редакція не вважає за обов’язкове поділяти всі погляди і положення авторів, завдяки чому зберігає і природний ґрунт для конструктивної полеміки.

Неодмінними вимогами до матеріалів, що подаються на розгляд редколегії, є достеменність наведених фактів, посилань на всі використані джерела, точність у цитуванні.

Статті та інші матеріали (крім листів) подаються до редакції українською мовою, обсягом не більше друкованого аркуша; коментарі розміщуються внизу сторінки.

Статті подавати на електронному носії як текстовий файл без переносів у словах у редакторі Microsoft Word; можна надсилати електронною поштою: jour_sich@iatp.org.ua. **Обов’язково мусить бути подана виразна роздруковка статті у 2-х примірниках, виконана шрифтом не менше 14 кегля через 1,5 інтервали 28 рядків на сторінці.**

Список використаної літератури в алфавітному порядку подається в кінці статті; посилання розміщуються в тексті в квадратних дужках: [номер видання у списку, стор.].

До статті (крім рецензій) обов’язково додається анотація з ключовими словами (на 600-800 знаків), ім’я та прізвище автора українською, російською та англійською мовами.